

16. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΜΕΣΑΡΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

(Πίν. 139 - 145)

Ἐν Μητροπόλει Μεσαράς Κρήτης συνέχισεν ἐφέτος ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία τὴν κατὰ τὸ 1960 ἀρξαμένην ἀνασκαφικὴν ἔρευναν ἐκτεταμένου παλαιοχριστιανικοῦ κτίσματος, τὸ ὁποῖον μερικῶς ἠρευνήθη εἰς δύο ἀνασκαφικὰς περιόδους, 1960 καὶ 1961/2, διὰ τῶν ἐπιμελητῶν Κ. Δαβάρρα καὶ Μ. Μιχαηλίδη (βλ. ΑΔ 1960, Χρονικά, σ. 256, πίν. 224δ καὶ 1961/2, σ. 286, πίν. 350α). Διὰ τῶν τότε γενομένων δοκιμαστικῶν ἀνασκαφῶν ἦλθον εἰς φῶς, εὐρεῖα ἡμελλεψοειδῆς ἀψὶς κοσμουμένη δι' ἀξιολόγων μωσαϊκῶν δαπέδου, διατηρουμένων εἰς σχετικῶς καλὴν κατάστασιν (περιγραφὴν τούτων βλ. εἰς ΑΔ 1960, Χρονικά, σ. 256 καὶ 1961/2, Χρονικά, σ. 286), ὁ πρὸς Βορρᾶν ταύτης κεντρικὸς χώρος εἰς σχῆμα βραχέος καὶ πλατέος παραλληλογράμμου, τὸ ἰσοπλατὲς πρὸς τοῦτον τρίβηλον καὶ ἡ δυτικὴ θύρα εἰσόδου, μετὰ τοῦ καλῶς διατηρουμένου κατωφλίου, εἰς τὸν πρὸς Δυσμὰς τοῦ κεντρικοῦ χώρου νάρθηκα. Ἐξ ἄλλου, ὁ μεταξὺ τῶν ἐπὶ τοῦ παλαιοχριστιανικοῦ κτίσματος ὀικοδομημένων νεωτερικῶν οἰκῶν διακρινόμενος εὐρὺς κυκλικὸς τοῖχος τῆς ἀψίδος τοῦ ἱεροῦ καθὼς καὶ ἡ ὡς πιθανὴ θεωρηθεῖσα τότε ὑπαρξίς ἀντιστοίχου πρὸς τὴν νοτίαν καὶ πρὸς Βορρᾶν τοῦ κεντρικοῦ ὀρθογωνίου χώρου διανοιγομένης, μὴ διακρινομένης ὅμως λόγφ τῶν νεωτερικῶν οἰκῶν, ἐτέρας εὐρείας ἀψίδος, ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ τότε Ἐφόρου Καθηγητοῦ κ. Νικ. Πλάτωνος ἐκφρασθεῖσαν ὑπόθεσιν ὅτι εὕρισκόμεθα ἐπὶ τὰ ἴχνη μαρτυρίου, ἰδρυθέντος ἐπὶ τοῦ τόπου, ἔνθα ἐπιστεύετο ὅτι ἐμαρτύρησαν οἱ Ἅγιοι Δέκα ἐπὶ αὐτοκράτορος Δεκίου (βλ. ΑΔ 1961/2, Χρονικά, σ. 286).

Αἱ ἐφετειναὶ ἀνασκαφαὶ ἀπέβλεψαν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν καὶ τοῦ λοιποῦ ἀσκάφου παραμείναντος εἰσέτι μεγαλυτέρου τμήματος τοῦ μνημείου, τοῦτο δὲ κατέστη δυνατόν κατόπιν τῆς πραγματοποιηθείσης ἐν τῷ μεταξὺ ἀπαλλοτριώσεως ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ χώρου καὶ κατεδαφίσεως τῶν ἐπ' αὐτοῦ ὀικοδομημένων νεωτερικῶν οἰκῶν.

Ἡ πραγματοποιηθεῖσα ἐφέτος ἐργασία ἤρchiσε μὲ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ὑψηλῆς ἐπιχώσεως ἐκ τοῦ κεντρικοῦ χώρου καὶ τῆς νοτίας ἀψίδος, ἡ ὁποία καὶ ἐδημιουργήθη διὰ τῆς ἐκ νέου καλύψεως τῶν ἀνασκαφέντων τμημάτων

κατὰ τὰς παλαιὰς ἀνασκαφάς, ἡ ἀφαίρεσις δὲ τοῦ στρώματος προστατευτικοῦ χώματος ἐκ τοῦ μωσαϊκοῦ δαπέδου τῆς νοτίας ἀψίδος ἔδειξεν ὅτι τὸ δάπεδον τοῦτο εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ ὑποστῇ ἰσχυρὰς φθοράς, ὀφειλομένας κυρίως εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ χώματος τούτου ἀνάπτυξιν πλουσίας χαμηλῆς βλαστήσεως. Οὕτω τὸ δάπεδον παρουσίαζεν οὐκ ὀλίγα κατεστραμμένα ἐκ τῶν ριζῶν τῆς βλαστήσεως τμήματα, ὥς καὶ ἰσχυρὰς διογκώσεις καὶ καθιζήσεις. Κατόπιν τῆς διαπιστώσεως ταύτης κατέστη φανερόν ὅτι ἡ ἐκτέλεσις ἐργασιῶν διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ μωσαϊκοῦ ἦτο ἐντελῶς ἀναγκαία. Τὰς ἐργασίας ταύτας ἐξετέλεσαν οἱ τεχνῖται τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου Ἀλ. Παπαδάκης καὶ Κ. Νικάκης, τοὺς ὁποίους εὐγενῶς διέθεσεν ὁ Ἐφορος κ. Στυλ. Ἀλεξίου (πίν. 139α). Ἐκ τῆς ἀφαιρεθείσης ἐπιχώσεως περισυνελέγησαν α) θραύσματα πηλίνων ἐπιπέδων στρωτήρων κεράμων τῆς στέγης μετ' ἀνακεκαμμένων χειλέων, ὥς καὶ δικλινῶν καλυπτήρων, εἰς μέγαν ἀριθμόν, β) τετράγωνοι πλίνθοι πλευρᾶς 0.28 καὶ 0.19 μετὰ διαγωνίων χαραγῶν ἢ δακτυλίων χάριν τῆς καλυτέρας προσφύσεως τοῦ κονιάματος, γ) κορινθιακὸν κιονόκρανον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ὕψ. 0.65 μ., μετ' ἰσχυρῶς ἀποκεκρουμένον τὸν ἐκ φύλλων ἀκάνθης πλαστικὸν διάκοσμον, δ) ἰωνικὴ βάσις κίονος ἐκ λευκοῦ μαρμάρου (ἄνω διάμ. 0.31, ὕψος 0.12 μ.) μετ' αὐλακος μολυβδοχορήσεως ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας αὐτῆς.

Ὡσαύτως περισυνελέγησαν καὶ τὰ ἀκόλουθα ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς Γορτύνης προερχόμενα ἀντικείμενα ἐλληνικῶν χρόνων α) κάτω μέρος ἀνδρικοῦ κορμοῦ μετὰ τῶν μηρῶν (συνολ. ὕψ. 0.19 μ.) στηριζόμενον κατὰ τὴν ἀριστεράν του πλευράν ἐπὶ κιονίσκου (;), ρωμαϊκὸν ἀντίγραφον ἔργου Πραξιτέλειου Σχολῆς (πίν. 139β), β) κάτω τμήμα μαρμαρίνης γυναικείας κεφαλῆς μετὰ τοῦ λαιμοῦ (συνολ. ὕψ. 0.11 μ.) (πίν. 139γ, δεξιὰ), γ) ἀνδρικός μαρμάρινος κορμὸς ἐλλιπὴς κατὰ τὸ ἀνώτερον τμήμα (ὕψ. 0.28 μ.), δ) ὀρθογώνιον μαρμάρινον βάθρον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου γλυπτὸς ποὺς λέοντος (συνολ. ὕψ. 0.27 μ., πλευρὰ βάσεως 0.21 μ.), ε) τμήμα κεκαμμένης δεξιᾶς χειρὸς ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἀνδρικῆς μορφῆς (ὕψ. πῆχους 0.10 μ., μῆκος βραχίονος 0.11 μ.) (πίν. 139γ, ἀριστερά), στ') τεμάχιον κυκλικῆς μαρμαρίνης βάσεως μετὰ τμήματος ἄκρου ποδός (διαστ. βάσεως 0.18×0.16 μ., συνολικὸν ὕψος 0.12 μ.), ζ) τμήμα μαρμαρίνου ἀναγλύφου σκεύους (;) σῶζον μέρος ἐκ τοῦ βραχίονος καὶ τοῦ πῆχους δεξιᾶς κεκαμμένης χειρὸς (διαστ. 0.10×0.085×0.055). Πιθανὸν ταῦτα νὰ εἶχον χρησιμοποιηθῇ ὡς οἰκοδομικὰ ὑλικά, ὥς συνέβη καὶ μετ' ἐπιγραφὴν ἀποσπασθεῖσαν ἐκ τῆς τοιχοποιΐας τῆς νοτίας ἀψίδος (βλ. Κ. ΔΑΒΑΡΑ, Ἐπιγραφαὶ ἐκ Κρήτης Ι, Κρητικὰ Χρονικά, τόμ. ΙΔ', 1960, σ. 460, πίν. Η, 1).

Μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἐπιχώσεως ἐκ τοῦ κεντρικοῦ χώρου καὶ τῆς νοτίας ἀψίδος ἡ ἐργασία ἐν συνεχείᾳ ἐστράφη εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ πρὸς

Ἀνατολὰς κειμένου ἱεροῦ. Καὶ ἐνταῦθα ἡ ἐπίχωσις ἦτο ὑψηλή, μετὰ δὲ τὴν κατεδάφισιν τῶν νεωτερικῶν οἰκιῶν αὕτη ἔφθασε τὰ 2.50 μ. Διὰ τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τῶν δύο πλαγίων τοίχων τοῦ ἱεροῦ ἐφηρμόσθη σύστημα τομῶν, οὕτως ὥστε νὰ ἀποφευχθῇ ἡ ἀφαίρεσις περιττῶν ὄγκων χωμάτων ἐκ τῆς ὑψηλῆς ἐπιχώσεως. Ὁ εὐρὺς κυκλικὸς τοίχος τοῦ ἱεροῦ διεκρίνετο καὶ μετὰ τὴν κατεδάφισιν τῶν οἰκιῶν καὶ οὕτω ἡ πρὸς Ἀνατολὰς ἔκτασις τοῦ πρὸς ἀνασκαφὴν χώρου ἦτο γνωστή. Μετὰ τὴν ἐπίτευξιν τούτων ἤρχισεν ἡ ἀφαίρεσις τῆς ὑψηλῆς ἐπιχώσεως καθ' ὅλον τὸ πλάτος τοῦ ἱεροῦ, ἀφαιρουμένης δὲ βαθμὴδὸν ταύτης ἀπεκαλύφθη τὸ ἱερόν, σχήματος βραχέος καὶ πλατέος παραλληλογράμμου, ἐσωτερικῶν διαστ. 10.65×4.75 μ., ἥτοι ἰσοπλατὲς πρὸς τὸν κεντρικὸν χῶρον τοῦ κτίσματος καὶ ἀνοιγόμενον πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ. Ἡ ἡμικυκλικὴ ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς ἀψὶς τοῦ ἱεροῦ, χορδῆς 5.10 μ. καὶ βέλους 3.75 μ., ἰσχυρῶς ἐξέχουσα, ἐγγράφεται ἐντὸς τῆς ἀνατολικῆς στενῆς πλευρᾶς τοῦ ὀρθογωνίου τοῦ ἱεροῦ, δημιουργοῦνταν οὕτω ἐκατέρωθεν ταύτης καμπυλοπλεύρων χώρων.

Οἱ τοῖχοι τοῦ ἱεροῦ εἶναι ἐκτισμένοι διὰ κοινῆς λιθοδομῆς ἐξ ἀργῶν λίθων, εἰς τὴν τοιαύτην δὲ τοιχοποιεῖται παρεμβάλλεται ζώνη ἐκ μιᾶς σειρᾶς ὀπτοπλίνθων εἰς ὕψος 0.24 μ. ἀπὸ τοῦ ἐδάφους εἰς τὸν νότιον καὶ 0.18 μ. εἰς τὸν βόρειον. Ὁ τοίχος τοῦ κυλίνδρου τῆς ἀψίδος εἶναι ἐπίσης ἐκτισμένος διὰ κοινῆς λιθοδομῆς ἐξ ἀργῶν λίθων, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τοῖχοι τοῦ ἱεροῦ, διαφέρει ὅμως τούτων ὥς πρὸς τὸ μεγαλύτερον μέγεθος τῶν ἀργῶν λίθων καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς κατασκευῆς. Ἐνταῦθα ἐπίσης διατηροῦνται δύο ζῶναι ἐκ μιᾶς σειρᾶς ὀπτοπλίνθων ἐκάστη, ἐξ ὧν ἡ κάτω εὐρίσκεται εἰς ὕψος 0.43 μ. ἀπὸ τοῦ δαπέδου, ἡ ἑτέρα δὲ ὑπέρεκειται ταύτης κατὰ 0.42 μ., αἱ ὀπτοπλίνθοι τῆς ὁποίας εἶναι τοποθετημένοι κατ' ἀποστάσεις ἀπεχούσας κατὰ 0.15 - 0.27 μ. ἀπ' ἀλλήλων. Τὸ σωζόμενον ὕψος τῶν τοίχων τοῦ ἱεροῦ ποικίλλει. Οὕτω οἱ πλάγιοι τοῖχοι, μήκους 4.75 καὶ πάρχους 0.75 μ., σώζονται εἰς ὕψος 0.52 μ. ὁ νότιος καὶ 0.65 ὁ βόρειος. Αἱ ἐκατέρωθεν τῆς ἀψίδος στεναὶ λωρίδες τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου, πάρχους 1.05 μ., διατηροῦνται μέχρις ὕψους φθάνοντος τὰ 0.95 μ., ἐνῶ ὁ κυλινδρικός τοίχος τῆς ἀψίδος, πάρχους 0.75 μ., σώζεται μέχρις ὕψους φθάνοντος τὰ 1.30 μ. Τέλος οἱ τοῖχοι, δι' ὧν ἐγγράφεται ἡ ἀψὶς εἰς τὸ ὀρθογώνιον τοῦ ἱεροῦ, σχηματιζόμενοι διὰ τῆς προεκτάσεως τῶν πλαγίων τοίχων τοῦ ἱεροῦ πρὸς Ἀνατολὰς κατὰ 3.90 μ. καὶ τῆς προσθήκης νέας ἐφαπτομένης ἐξωτερικῶς τῆς ἀψίδος πλευρᾶς μήκους 12.50 μ., σώζονται εἰς ὕψος μέχρι 0.85 μ. Αἱ φθοραὶ τῶν τοίχων τοῦ ἱεροῦ ὀφείλονται ἐν μέρει καὶ εἰς τὴν διάνοξιν θεμελίων τῶν ὑπερκειμένων τοῦ χώρου νεωτερικῶν οἰκιῶν. Διεπιστώθη ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὅτι εἰς τὴν κατασκευὴν θεμελίων ὀφείλεται ἡ ἐξ ὀλοκλήρου καταστροφὴ τμήματος μήκους 3.30 μ. τοῦ ἐφαπτομένου ἐξωτερικῶς τῆς ἀψίδος ἀνατολικοῦ τοίχου

ὡς καὶ ἑτέρου μικροῦ τμήματος εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀπόληξιν τοῦ νοτίου τοίχου τοῦ ἱεροῦ, ἔνθα τὸ σωζόμενον ὕψος εἶναι μόλις 0.17 μ. ἀπὸ τοῦ δαπέδου. Χαρακτηριστικὴ ὡσαύτως τυγχάνει καὶ ἡ καταστροφὴ πλακὸς τῆς ὀρθομαρμαρώσεως τοῦ αὐτοῦ τμήματος τοῦ νοτίου τοίχου, ἀποκειμένη νῦν εἰς πλείονα τεμάχια ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τέλος τοίχου διατηροῦνται καὶ ὑπολείμματα τοῦ ὑδραυλικοῦ κονιάματος, δι' οὗ προσεκολλῶντο ἐπὶ τῆς τοιχοποιίας αἱ ἐπενδύουσαι τοὺς τοίχους τοῦ ναοῦ πολύχρωμοι πλάκες τῆς ὀρθομαρμαρώσεως, περισυλλεγεῖσαι ἐν ἀφθονίᾳ, ἀλλ' ἐν τεμαχίοις, ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ ἀνασκαφέντος κτίσματος. Τὸ δάπεδον τοῦ ἱεροῦ εὐρέθη ἐξ ὀλοκλήρου κατεστραμμένον. Τεμάχιον ὅμως πωρίνης πλακός, διατηρούμενον κατὰ χώραν σύριζα πρὸς τὸν τοῖχον τοῦ βάθους τῆς ἀψίδος, ἀποτελεῖ ἐνδειξιν τῆς ἀρχικῆς στρώσεως τοῦ δαπέδου διὰ πωρίνων πλακῶν. Ἐκ τῆς Ἀγίας Τραπεζῆς εὐρέθη ἐν τεμαχίοις ἡ μεγάλη ἐκ λευκοῦ μαρμάρου βάσις ἐφ' ἧς θὰ ἔβαινον οἱ στηρίζοντες τὸ κάλυμμα ταύτης κιονίσκοι. Τὰ δύο ταῦτα τεμάχια συναρμολογηθέντα ἔδωσαν τὰς διαστάσεις: $0.66 \times 0.51 \times 0.08$. Κατὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ δαπέδου διεπιστώθη ὅτι εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ ἱεροῦ διατηρεῖται ἡ ὑποθεμελίωσις τοῦ στυλοβάτου τοῦ φράγματος τοῦ πρεσβυτερίου, μόλις ἐξέχουσα τῆς στάθμης τοῦ δαπέδου. Αὕτη διήκει ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ μεταξὺ τῶν δύο πλαγίων τοίχων τοῦ ἱεροῦ, βαίνουσα καθέτως πρὸς τὰς δυτικὰς ἀπολήξεις αὐτῶν. Ἡ θέσις τῆς ὑποθεμελίωσεως ταύτης δεικνύει ὅτι ἡ γραμμὴ τοῦ τέμπλου παρενεβάλλετο μεταξὺ τῶν πλαγίων τοίχων, ἀποκλείουσα τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ ἱεροῦ ἀπὸ τὸν κεντρικὸν χώρον τοῦ ναοῦ. Τέλος διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἱεροῦ, ἐκαθαρίσθησαν καὶ αἱ ἐξωτερικαὶ παρειαὶ τῶν τοίχων αὐτοῦ διὰ τῆς διανοίξεως τάφρου πλάτους μέχρι 1.50 μ. ὁμολόγου πρὸς τοὺς καθαρισθέντας τοίχους. Διὰ τῆς ἐργασίας ταύτης διεπιστώθη ἡ ὑπαρξὶς ἀντηρίδος(;) βαινούσης καθέτως πρὸς τὸ κέντρον τοῦ ἐγγράφοντος τὴν ἀψίδα ἀνατολικοῦ τοίχου μήκους 1.35 μ. Ὡσαύτως περισυνελέγησαν ἐκ τοῦ πρὸς Βορρὰν τῆς ἀψίδος καμπυλογράμμου διαμερίσματος α) τεμάχιον ἀρραβδώτου μονολίθου κίονος ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ὕψ. 0.60 μ. (κάτω διαμ. 0.40 μ. καὶ ἄνω 0.35 μ.) μετὰ ἐλαφρῶς ἐξεχούσης ταινίας κάτω ὕψους 0.03 μ. καὶ β) ἰωνικὴ βάσις κίονος ὕψ. 0.24 μ., ἄνω διαμ. 0.42, μετὰ πλίνθου πλευρᾶς 0.50 μ.

Κινητὰ εὐρήματα ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἱεροῦ ἐγένοντο τὰ ἀκόλουθα:

1. Τεμάχιον στρεπτοῦ κιονίσκου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου μετ' ἰωνικῆς βάσεως ἐπὶ πλίνθου ὕψους 0.26 μ. (διάμ. 0.095 μ. καὶ πλευρὰ πλίνθου 0.11 μ.) (πίν. 140α, εἰς τὸ μέσον).
2. Ἰωνικὴ βάσις κίονος ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἄνω διαμ. 0.55, μετὰ πλίνθου πλευρᾶς 0.68 μ.
3. Τεμάχιον ἀρραβδώτου κιονίσκου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου μετ' ἰωνικῆς

βάσεως ἐπὶ πλίνθου (ὑψ. 0.38, ἄνω διάμ. 0.10, πλευρὰ πλίνθου 0.12 μ.) (πίν. 140α, ἀριστερά).

4. Τεμάχιον στρεπτοῦ κιονίσκου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ὑψ. 0.20 μ. καὶ διαμ. ἄνω 0.06 μ. καὶ κάτω 0.09 μ.

5. Τεμάχιον θωρακίου τέμπλου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου διαστ. $0.36 \times 0.21 \times 0.06$ μ., γωνία θωρακίου κοσμουμένου δι' ἀναγλύφων ρόμβων (πίν. 140β).

6. Τεμάχιον ἄνω μέρους κιονίσκου ἐκ παρολίδου κοσμούμενον δι' ἀναγλύπτων φύλλων καλάμου, ὕψους 0.18 μ. (πίν. 140γ).

7. Τεμάχιον κιονίσκου ἐκ φλεβωτοῦ μαρμάρου μετ' ἐξεχούσης πλατείας ταινίας κάτω (ὕψους 0.37 καὶ διαμ. ἄνω 0.11, βάσεως 0.14) (πίν. 140α, δεξιά).

8. Θραῦσμα κιονοκράνου μετὰ δύο φύλλων ἀκάνθης (διαστ. 0.16×0.11 μ.).

9. Κορινθιακὸν τεκτονικὸν κιονόκρανον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου (ὑψ. 0.11 μ., διάμ. βάσεως 0.07 μ.).

10. Πλήθος θραυσμάτων κορινθιακῶν κιονοκρανῶν, ὧς φύλλα ἀκάνθης καὶ ἑλικες, ἐν ὀκταγωνικὸν πλακίδιον δαπέδου, τεμάχια κιονίσκων, μικρὸν τεκτονικὸν κιονόκρανον κ. ἄ. (πίν. 141α).

11. Δύο πήλινοι λύχνοι μεθ' ὑψηλοῦ κυλινδρικοῦ λαιμοῦ, ἐπιμήκους μύξης καὶ καθέτου λαβῆς (ὑψ. 0.095, μήκ. 0.115) καὶ τεμάχιον ἑτέρου πηλίνου λύχνου ἑλλειψοειδοῦς μορφῆς, κοσμούμενον κατὰ τὸ μέσον τοῦ κοιλώματος δι' ἀναγλύφου ἀλέκτορος (μήκ. 0.08, ὑψ. 0.035).

12. Χάλκινον ἡμισφαιρικὸν σκεῦος (λύχνος;) κοῖλον ἐσωτερικῶς μετὰ μύξης ἐξεχούσης κατὰ 0.025 (ὑψ. 0.035 καὶ διάμ. ἀνοίγματος 0.07). Τμῆμα τοῦ στελέχους, ἐφ' οὗ ἔβαινε, διατηρεῖται εἰς τὴν βάσιν, ὡς καὶ τμῆμα τῆς λαβῆς εἰς τὴν πλευράν.

13. Χαλκοῦν κοχλιάριον μετὰ πλατυνομένης πρὸς τὰ ἄνω λαβῆς. Μῆκος 0.16 καὶ διάμετρος κοίλου 0.015 μ.

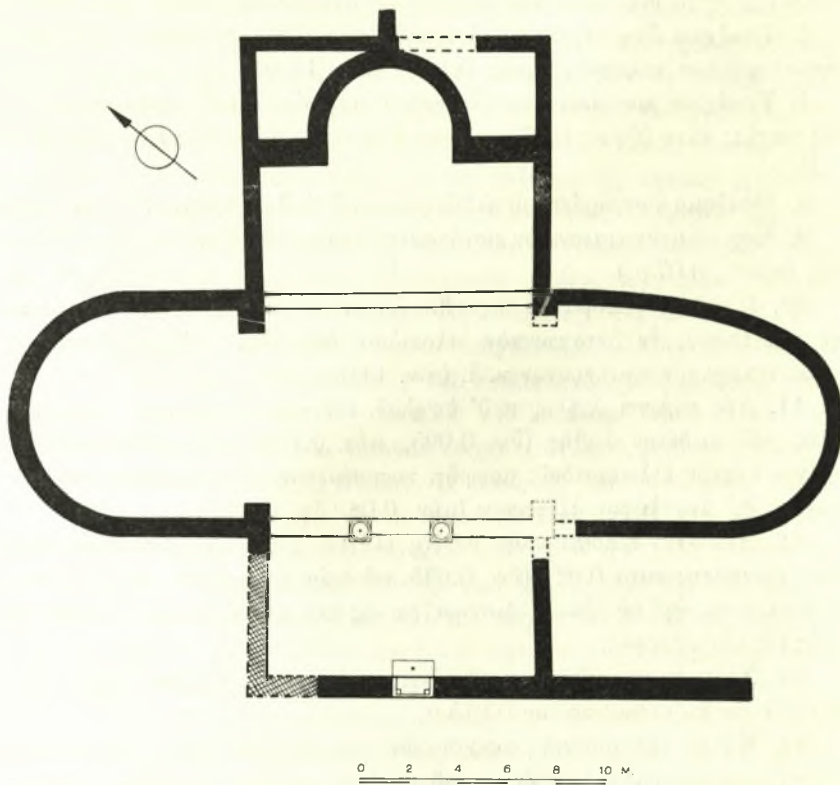
14. Καλῶς ἐργασμένον κορινθιακὸν κιονόκρανον μετὰ διωγκωμένης σπείρας κοσμουμένης διὰ λοξῶς τοποθετημένων φύλλων ἀκάνθης, προσκεκολλημένης κάτωθεν τῆς βάσεως τοῦ καλάθου. Ἐκ τοῦ μέσου τῆς μιᾶς πλευρᾶς τοῦ ἄβακος ἐκφύεται φύλλον ἀκάνθης διπλούμενον πρὸς τὰ κάτω, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχει σταυρός (ὑψ. 0.29, διάμ. βάσεως 0.23) (πίν. 142α).

15. Ἅτερον ὅμοιον κιονόκρανον ἄνευ τοῦ διατρήτου μετὰ σταυροῦ φύλλου ἀκάνθης (ὑψ. 0.31, διάμ. βάσεως 0.28 μ.) (πίν. 142β).

Δι' ἄλλης σκαφικῆς ἐργασίας ἦλθεν εἰς φῶς καὶ ἑτέρα ἀψὶς ἀνοιγομένη εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ κεντρικοῦ χώρου, τῆς ὁποίας ὁ εὐρὺς κυκλικὸς τοῖχος τοῦ βάθους διεκρίνετο καὶ μετὰ τὴν κατεδάφισιν τῶν νεωτερικῶν οἰκῶν, παρὰ τὴν ὑψηλὴν καὶ ἐνταῦθα ἐπίχωσιν. Αὕτη ἐμφανίζει ἐν κατ'ὄψει σχῆμα ὑπερυψωμένου ἡμικυκλίου καὶ ὅχι ἡμιελλειψοειδοῦς ὡς ἡ νοτία, ἀνοί-

γεται δὲ ὥς καὶ ἡ νοτία εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ κεντρικοῦ χώρου διὰ δύο ἀντικρυζουσῶν ἀλλήλας παραστάδων. Οὕτω ἐπεβεβαιώθη τὸ σχῆμα τοῦ κτίσματος ὡς τρικόγχου καὶ ἡ ἀρχικὴ περὶ μαρτυρίου ὑπόθεσις (βλ. κάτωψιν εἰκ. 1).

Κατ' ἀρχὰς ἡ ἐργασία ἀπέβλεψεν εἰς τὴν ταχεῖαν ἀφαίρεσιν τῆς ἐπιχώσεως, ἡ ὁποία καὶ ἐνταῦθα ἔφθανε τὰ 1.40 μ. τοῦλάχιστον. Ἐκ ταύτης

Εἰκ. 1. Κάτωψις τῆς βασιλικῆς τῆς Μητροπόλεως Μεσαράς.

προῆλθον: α) τεμάχια στρωτήρων ἐπιπέδων κεράμων τῆς στέγης μετ' ἀνακεκαμμένων χειλέων καὶ δικλινῶν καλυπτήρων. Δύο στρωτήρες εὐρέθησαν ἀκέραιοι (διαστ. 0.60×0.35 καὶ ὕψ. ἔξωτ. παρειᾶς χείλους 0.05) ὡς καὶ τέσσαρες καλυπτῆρες (ὕψ. 0.27 καὶ ἄνοιγμα βασ. 0.16), β) πήλιναι πλίνθοι ἀκέραιοι πλευρᾶς 0.24 - 0.27 καὶ πάχους 0.04 μ., μετὰ διαγωνίων χαραγῶν, ὡς καὶ μέγα πλῆθος τοιούτων τεθραυσμένων, γ) τεμάχιον ἀρραβδώτου μονολίθου κορμοῦ κίονος ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ὕψ. 0.95 μ. μετ' ἐλαφρῶς ἐξεχούσης ταινίας ὕψ. 0.07 μ. κάτω (διάμ. κάτω 0.235 καὶ ἄνω 0.195),

δ) ἕτερον τεμάχιον ἀρραβδώτου μονολίθου κορμοῦ κίονος ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ὕψ. 0.67 μετ' ἐξεχούσης ταινίας ὕψ. 0.05 κάτω (διάμ. κάτω 0.18 καὶ ἄνω 0.15), ε) ἰωνικὴ βάσις κίονος ἐκ λευκοῦ μαρμάρου μετὰ πλίνθου πλευρᾶς 0.345 (ὕψ. 0.14, διάμ. ἄνω 0.275).

Τὸ ἀψιδωτὸν τοῦτο διαμέρισμα ἔχει μέγιστον βάθος 8.50 μ. καὶ ἄνοιγμα μεταξὺ τῶν παραστάδων 6.85 μ., αἱ ὁποῖαι ἔχουν πᾶχος 1.00 μ. καὶ ἐσοχὴν 0.82 ἢ ἀνατολικὴ καὶ 0.90 καὶ 0.60 ἢ ἀντίστοιχος δυτικὴ. Οἱ τοῖχοι τῆς ἀψίδος εἶναι ἐκτισμένοι εἰς μὲν τὸ κάτω μέρος διὰ σειρᾶς λαξευτῶν εὐμεγέθων ὀρθογωνίων πωρίνων λίθων ληφθέντων προφανῶς ἐξ ἀρχαίων κτηρίων, εἰς δὲ τὸ ἄνω διὰ κοινῆς λιθοδομῆς ἐξ ἀκανονίστων λίθων, ἐνταῦθα ὅμως δὲν παρεμβάλλεται ζώνη ἐξ ὀπτοπλίνθων εἰς τὴν τοιαύτην τοιχοποιῖαν. Πλὴν τοῦ κυκλικοῦ τοίχου τοῦ βάθους τῆς ἀψίδος, σωζομένου εἰς ὕψος μέχρι 1.35 μ., οἱ πλευρικοὶ τοῖχοι διατηροῦνται μέχρι ὕψους φθάνοντος τὰ 0.53 μ. Ἰκανὸν τμήμα τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου ἔχει ὑποστῇ ἰσχυρὰς φθορὰς ἀπὸ τὴν διάνοξιν θεμελίων ὑπερκειμένης νεωτερικῆς οἰκίας. Διὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ βάθους τῆς ἀψίδος σωζομένου παχέος ὑδραυλικοῦ κονιάματος, διὰ τοῦ ὁποίου προσεκολλῶντο αἱ πλάκες τῆς ὀρθομαρμαρώσεως ἐπὶ τοῦ τοίχου, εἶναι δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῇ μὲ ἱκανοποιητικὴν προσέγγισιν τὸ μέγεθος τῶν πολυχρώμων πινάκων τῆς ὀρθομαρμαρώσεως. Ἡ ἐξακρίβωσις αὕτη κατωρθώθη τῇ βοηθείᾳ τῶν σαφῶς ἐπὶ τοῦ ὑδραυλικοῦ κονιάματος διατηρουμένων ἀποτυπωμάτων τῶν πλακῶν τῆς κάτω σειρᾶς (κυματοφόρος ταινία - τοιχοβάτης). Οὕτω τὸ μὲν πλάτος τῶν πλακῶν προσδιορίζεται ἐπακριβῶς χάρις εἰς τὰ ἀποτυπώματα τῶν καθέτων ἄρμων, ἢ ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασις τῶν ὁποίων κυμαίνεται ἀπὸ 0.50 - 0.52, ἐνῶ τὸ ὕψος ἐξηκριβώθη ὅτι δὲν δύναται νὰ εἶναι μικρότερον τῶν 0.70 μ., ὅσον τοῦλάχιστον δηλ. εἶναι τὸ σωζόμενον ὕψος τοῦ ὑδραυλικοῦ κονιάματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οὐδὲν ἔχνος ὀριζοντίου ἄρμου διακρίνεται (πίν. 141β).

Κινητὰ εὐρήματα τῆς ἀνασκαφῆς τῆς βορείας ἀψίδος, πλὴν τῶν ἐκ τῆς ἐπιχύσεως περισυλλεγόντων, ἐγένοντο καὶ τὰ ἀκόλουθα: α) Τεμάχιον τραπέζης (προθέσεως) ἐκ φαιοῦ μαρμάρου μετ' ἀνακεκαμμένου χείλους, τοῦ ὁποίου ἡ ἐξωτερικὴ παρειὰ ἔχει ὕψος 0.035 καὶ μετὰ πλατείας ὁμολόγου παρυφῆς 0.145 μ. Διαστάσεις σωζομένου τεμαχίου 0.61×0.35 μ. (πίν. 143α). β) Ἑτερον γωνιακὸν τεμάχιον ἡμικυκλικῆς ἀβαθοῦς τραπέζης (προθέσεως) ἐκ φαιοῦ μαρμάρου μετ' ἀνακεκαμμένου χείλους (ὕψος ἐξωτερικῆς παρειᾶς 0.035 μ.) καὶ πλατείας ὁμολόγου παρυφῆς (πλ. 0.145 μ.). Διαστάσεις σωζομένου τεμαχίου 0.56×0.28 μ. (πίν. 143β, ἀριστερά). γ) Τεμάχιον ἀρραβδώτου μονολίθου κορμοῦ κίονος ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ὕψους 0.95 μ. μετὰ ἐλαφρῶς ἐξεχούσης ταινίας κάτω, ὕψους 0.07 μ. (ἄνω διάμ. 0.195 μ. καὶ κάτω 0.235 μ.). δ) Τεμάχιον ἀρραβδώτου μονολίθου κορμοῦ κίονος ἐκ λευκοῦ μαρ-

μάρου ὕψους 0.67 μ. μετ' ἐλαφρῶς ἐξεχούσης ταινίας κάτω, ὕψους 0.05 μ. (κάτω διάμ. 0.18 καὶ ἄνω 0.15 μ.). ε) Ὑπερον τεμάχιον ἀρραβδῶτον μονολίθου κορμοῦ κίονος ἐκ πωρολίθου ὕψους 0.14 μ. μετ' ἐξεχούσης ταινίας ὕψους 0.04 μ. (κάτω διάμ. 0.50 μ. καὶ ἄνω 0.48 μ.). στ) Τεσσαρακοντανούμιον Μανρικίου (582 - 602) (βλ. WROTH, Imperial Byzantine Coins, σ. 135, πίν. XVIII, 3).

Περατωθείσης καὶ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ βορείου ἀψιδωτοῦ διαμερίσματος, ἡ ἀνασκαφικὴ ἐργασία ἐστράφη εἰς τὸν πρὸς Δυσμὰς τοῦ κεντρικοῦ κλίτους εὐρισκόμενον νάρθηκα. Τμῆμα τοῦ χώρου τούτου μετὰ τοῦ τριβήλου εἶχεν ἤδη ἀποκαλυφθῆ, ἀπεκαλύφθη ὅμως ἐν συνεχείᾳ δι' ὑψηλῆς ἐπιχώσεως ἐξικνουμένης μέχρι ὕψους 1.00 μ. περίπου. Ἡ γενομένη ἐργασία κατ' ἀρχὰς ἀπέβλεψεν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ τριβήλου (πίν. 144α), ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ ἤρχισεν ἡ βαθμιαία ἀφαίρεσις τῆς ἐπιχώσεως τῆς καλυπτούσης τὸν νάρθηκα. Τοῦ τριβήλου διατηροῦνται κατὰ χώραν αἱ δύο ἰωνικαὶ βάσεις τῶν κίωνων, ὁ στυλοβάτης τοῦ μετακιονίου καὶ αἱ ὑποθεμελίωσεις τῶν δύο ἀκραίων. Αἱ ὡς ἄνω βάσεις εἶναι τοῦ συνήθους ἰωνικοῦ τύπου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ὕψους 0.33 μ. καὶ ἄνω διαμ. 0.72 μ. (0.71 τῆς βορείας) μετὰ πλίνθου πλευρᾶς 0.85 τῆς νοτίας καὶ 0.83 τῆς βορείας. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τούτων φέρει εἰς τὸ κέντρον κυλινδρικήν ὀπὴν χάριν γομφώσεως τοῦ κορμοῦ τοῦ κίονος, ἐπιτυγχανομένης τῇ βοηθείᾳ αὐλακος μολυβδοχοΐας. Ἰκανὸν τμῆμα τοῦ χρησιμοποιηθέντος μολύβδου γομφώσεως σώζεται εἰσέτι κατὰ χώραν εἰς τὰς δύο ταύτας βάσεις, ἐνδιαφέρον δὲ παρουσιάζει τὸ ἐκτεταμένον φύλλον μολύβδου ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς βορείας βάσεως, ἀποκείμενον ἑκατέρωθεν τῆς αὐλακος καὶ δημιουργηθὲν ἐκ τῆς ὑπερεκχειλίσεως τοῦ ὕλικου κατὰ τὴν ποτὲ γενομένην μολυβδοχοΐαν. Ὁ στυλοβάτης τοῦ μετακιονίου συνίσταται ἐκ δύο τεμαχίων, ἐνὸς μονολιθικοῦ παραλληλογράμμου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου τμήματος διαστ. 1.70×0.65 μ. καὶ ἐτέρου ἐκ πωρολίθου 0.80×0.65 μ. συμπληρωματικοῦ τοῦ πρώτου εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ στυλοβάτου. Τοῦ νοτίου μετακιονίου ὁ στυλοβάτης εὐρέθη ἐξ ὀλοκλήρου κατεστραμμένος, ἐνῶ τοῦ βορείου διατηρεῖται εἰς σχετικῶς καλὴν κατάστασιν καὶ εἶναι κατεσκευασμένος ἐκ κοινῆς λιθοδομῆς δι' ἀργῶν λίθων. Τὸ μεσαῖον μετακιονίον εἶναι 2.50 μ., ἐνῶ τὰ δύο ἀκραῖα 3.80 μ. Λόγῳ ὑπερκειμένων νεωτερικῶν κτισμάτων μὴ ἀπαλλοτριωθέντων εἰσέτι δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ ἐξ ὀλοκλήρου ἀποκάλυψις τοῦ βορείου καὶ μικροῦ τμήματος τοῦ δυτικοῦ τοῖχου τοῦ νάρθηκος, παρὰ μόνον τῆς ἐσωτερικῆς παρειᾶς αὐτῶν. Αἱ ἐσωτερικαὶ διαστάσεις τοῦ εἰς σχῆμα πλατέος καὶ βραχέος παραλληλογράμμου νάρθηκος, μετρηθεῖσαι, εὐρέθησαν 11.00×5.60 μ. Διεπιστώθη οὕτω ὅτι ὁ νάρθηξ εἶναι ἰσοπλατῆς πρὸς τὸν κεντρικὸν χώρον τοῦ κτίσματος. Οἱ τοῖχοι αὐτοῦ (πάχους 0.80 μ.) εἶναι ἐκτισμένοι διὰ κοινῆς

λιθοδομῆς ἐξ ἀργῶν λίθων μετὰ ζώνης μιᾶς σειραῆς ὀπτοπλίνθων κειμένης εἰς ὕψος 0.24 ἀπὸ τοῦ δαπέδου, σῶζονται δὲ εἰς ὕψος κυμαινόμενον μεταξὺ 0.30 καὶ 0.52 μ. Ἡ ἀνατολικὴ ἀπόληξις τοῦ νοτίου τοίχου τοῦ νάρθηκος τούτου εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου κατεστραμμένη, ὥς καὶ ἡ δυτικὴ παραστάς τῆς νοτίας ἀψίδος, μετὰ τοῦ συνεχομένου αὐτῆς μικροῦ τμήματος τοῦ τοίχου τῆς ἀψίδος. Προφανῶς καὶ ἡ καταστροφὴ αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν διάνοιξιν θεμελίου τῶν ὑπερκειμένων τοῦ κτίσματος νεωτερικῶν οἰκιῶν.

Εἰς καλὴν κατάστασιν διατηρήσεως εὐρέθη τὸ ἐκ μονολιθικῆς παραλληλογράμμου μαρμαρίνης πλακὸς διαστ. 1.85×1.00 μ. κατώφλιον τῆς δυτικῆς εἰσόδου εἰς τὸν νάρθηκα, μετὰ δύο ὀρθογωνίων ἐγκοπῶν κατὰ τὰ ἄκρα (πίν. 144β). Ἐτέρα ἐν συνεχείᾳ ταύτης πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ νάρθηκος παραλληλόγραμμος πλὰξ ἐκ πωρολίθου διατηρεῖται κατὰ χώραν δεικνύουσα ὅτι τὸ δάπεδον ἐνταῦθα ἦτο ἐστρωμένον δι' ὁμοίων πωρίνων πλακῶν.

Τέλος παρὰ τὴν νοτίαν ἰωνικὴν βάσιν τοῦ τριβήλου εὐρέθη καὶ ἑτέρα ἰσομεγέθους περίπου πρὸς τὰς τοῦ τριβήλου ἰωνικῆς βάσεως κίονος, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχικὴ θέσις δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῇ, λόγῳ τῆς ἐξ ὀλοκλήρου καταστροφῆς τῶν δαπέδων τοῦ κεντρικοῦ χώρου, τῆς βορείας ἀψίδος καὶ τοῦ νάρθηκος.

Κινητὰ εὐρήματα τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ νάρθηκος ἐγένοντο :

1) Κιονόκρανον ἀμφικιονίσκου μετ' ἐπιπέδου ταινίας κατὰ τὰ πλάγια (ὑψ. 0.28 μ., διαστ. ἄβακος 0.75×0.36 μ., κάτω διαμ. 0.20 μ.).

2) Τεμάχιον πλακὸς τραπέζης προθέσεως ἐκ φαιοῦ μαρμάρου μετ' ἀνακεκαμμένου χείλους καὶ πλατείας ὁμολόγου παρυφῆς (διαστ. 0.43×0.21 μ.).

3) Ἅλλοτερον τεμάχιον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου (πλακὸς τραπέζης) (διαστ. 0.18×0.23 μ.) (πίν. 143β, δεξιὰ).

4) Τεμάχιον στρεπτοῦ κίονος ἐκ φαιοῦ μαρμάρου (ὑψ. 0.30 μ., διάμ. 0.17 μ.).

5) Τεμάχιον ἰωνικῆς βάσεως ἐπὶ πλίνθου ἐκ πωρολίθου (ὑψ. 0.13 μ., διάμ. 0.18 μ.).

6) Τεμάχιον ἰωνικῆς βάσεως ἐκ λευκοῦ μαρμάρου μετὰ πλίνθου (ὑψ. 0.135 μ. ἄνω διάμ. 0.24 μ., πλευρὰ πλίνθου 0.37 μ.).

7) Τεμάχιον ἀρραβδῶτου μονολιθικοῦ κορμοῦ κίονος ἐκ λευκοῦ μαρμάρου (ὑψ. 0.84 μ., διάμ. ἄνω 0.49 μ. κάτω 0.51 μ.).

8) Θραῦσμα Κορινθιακοῦ κιονοκράνου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου (ὑψ. 0.27 μ. διαστ. ἄβακος 0.25×0.28 μ.) (πίν. 145α, ἀριστερά).

9) Κορινθιακὸν κιονόκρανον μὲ ἀποκεκρουμένον τὸ ἄνω μέρος (ὑψ. 0.12 μ., διάμ. βάσεως 0.14 μ.) (πίν. 145α, δεξιὰ).

10) Χάλκινον σύρμα εξαρτήσεως κανδήλας (βαστάγια) μετὰ τριῶν ἐλασμάτων, ἐξ ὧν ἐξαρθῶνται ἄγκιστρα (συνολ. ὕψος 0.115 μ.).

11) Τεμάχιον ἰωνικῆς βάσεως μετὰ πλίνθου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου (ὕψ. 0.10 μ., διάμ. 0.14 μ.).

12) Μικρὸν χάλκινον ἔλασμα ὑπὸ μορφὴν πτηνοῦ μὲ ἀναπεπταμένας τὰς πτέρυγας (διαστ. 0.043×0.027 μ.).

13) Χαλκὴ ἄλυσος μετὰ κρίκου καὶ ἄγκιστρου (συνολ. ὕψ. 0.165 μ.).

14) Χαλκοῦς ἐπίπεδος δίσκος μετ' ὀπῆς εἰς τὸ μέσον καὶ δημοκέντρων ἐγχαράκτων διακοσμητικῶν κύκλων (διάμ. 0.093 μ., διάμ. ὀπῆς 0.017 μ.).

15) Χαλκὴ ταινιόσχημος λαβὴ σκεύους μετ' ὀριζοντίας λαβῆς (μῆκ. 0.126 μ. καὶ διάμ. στεφάνης 0.048 μ.).

16) Χαλκοῦν ἄγκιστρον (ὕψ. 0.07 μ.).

17) Κυκλικὴ στεφάνη μετὰ πλατυνομένης πρὸς τὰ ἄνω λαβῆς (ὕψ. 0.12 μ., διάμ. ἀνοίγματος στεφάνης 0.027 μ.).

18) Χαλκοῦν κυκλικὸν σκεῦος μετ' ὀπῆς εἰς τὸ κέντρον τοῦ πυθμένος (διάμ. 0.055 μ., ὕψος 0.03 μ.).

19) Χαλκοῦν ἡμισφαιρικὸν σκεῦος (ἐφηλίδς ;) (διάμ. ἀνοίγματος 0.04 μ., ὕψος 0.027 μ.).

20) Τεμάχια ἀγγείων οἰκιακῆς χρήσεως ρωμαϊκῶν χρόνων (βλ. *Athenian Agora*, τόμ. V, *Pottery of the Roman Period*, σ. 56, Z 55, 56, 57, πίν. 11) (πίν. 143γ).

21) Τεσσαρακοντανούμιον Κώνσταντος Β' (641 - 668 μ.Χ.) (βλ. *Wroth, Imperial Byzantine Coins*, σ. 274, πίν. XXXII, 1).

Μικρὰ καὶ οὐχὶ συστηματικὴ ἔρευνα ἐπραγματοποιήθη εἰς τὸν πρὸς Δυσμᾶς τοῦ νάρθηκος ἐξαγορασθέντα χώρον, διὰ τῆς ὁποίας διεπιστώθη ὅτι ὁ δυτικὸς τοῖχος τούτου προεκτείνεται κατὰ 8.20 μ. πρὸς Νότον καὶ ὅτι εἰς ἀπόστασιν 3.70 πρὸς Δυσμᾶς ἄρχεται πλακόστρωτον δάπεδον εἰς χαμηλότερον ἐπίπεδον. Τούτου ἀπεκαλύφθη τμήμα μήκους 4.40 καὶ πλάτους 2.10 μ., ὀριζόμενον κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν αὐτοῦ ὑπὸ κτιστοῦ ἀγωγοῦ ὕδατος. Αἱ εὐμεγέθεις ἀκανόνιστοι πλάκες τοῦ δαπέδου εἶναι πάρινοι, ἐπ' αὐτῶν δὲ εὐρέθησαν τέσσαρα ρωμαϊκὰ νομίσματα (πίν. 145β) καὶ πλῆθος τεμαχίων ἀγγείων, ἅτινα συγκολληθέντα ἀπέδωσαν δύο διώτα ἀγγεῖα οἰκιακῆς χρήσεως (βλ. *Athenian Agora*, τόμ. V, *Pottery of the Roman Period*, σ. 56, Z 55, 56, 57 καὶ πίν. 11), ὡς καὶ ἕτερα δύο πήλινα ἄωτα ἀβαθῆ κύπελλα.

Διὰ τῆς ἀπαλλοτριώσεως τοῦ χώρου καὶ συνεχίσεως τῆς ἀνασκαφῆς καὶ εἰς τὸν τομέα τοῦτον θὰ ἐξακριβωθῇ ἡ φύσις τοῦ κτίσματος καὶ ἡ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὸν παλαιοχριστιανικὸν ναόν.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΜΠΟΡΜΠΟΥΔΑΚΗΣ

α. Τμήμα τοῦ μωσαϊκοῦ δαπέδου τῆς νοτίας ἀψίδος
μετὰ τὰς ἐργασίας στερεώσεως.

β. Ἀνδριεὺς μαρμάρινος κορμός.

γ. Τμήματα χειρὸς καὶ γυναικείας
κεφαλῆς ἐκ δύο διαφόρων ἔργων.

α. Τεμάχια κιονίσκων ἐκ μαρμάρου.

β. Τεμάχιον θωρακίου τέμπλου.

γ. Ἄνω τεμάχιον βάσεως περιρραντηρίου.

α. Θραύσματα κορινθιακῶν κιονοκράνων.

β. Ὑδραυλικὸν κονίαμα ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ βάθους τῆς βορείας ἀψίδος.

α - β. Κορινθιακά κιονόκρανα.

α - β. Τεμάχια ήμικυκλικής τραπέζης προθέσεως.

γ. Πήλινα αγγεία οικιακής χρήσεως.

α. Τὸ τριβήλον.

β. Ὁ νάρθηξ μετὰ τοῦ τριβήλου καὶ τοῦ ἱεροῦ εἰς τὸ βάθος.

α. Κορινθιακά κιονόκρανα.

β. Ρωμαϊκά νομίσματα.